

**The Millie Arbesfeld Midreshet Yom Rishon
Bernard Revel Graduate School of Jewish Studies**

---

*The Peculiar Circumcision of
Moshe's Son*

לזכר נשמת ירחמיאל שמעון בן יעקב שמאי

Mrs. Shira Schiowitz
כ"ב טבת תשע"ו • January 3, 2016

1 שמות פרק ד:

יט ויאמר יהוה אל-משה במדון, לך שב מצרים: כי-מתו, כל-האנשים, המבקשים, את-נפשי. כ ויקח משה את-אשתו ואת-בניו, וירכבם על-החמר, וישב, ארצה מצרים; ויקח משה את-מטה האלהים, בידו. כא ויאמר יהוה, אל-משה, בלכתך לשוב מצרימה, ראה כל-המפיתים אשר-שמתתי בידך ועשיתם לפני פרעה; ואני אחזק את-לבו, ולא ישלח את-העם. כב ואמרת, אל-פרעה: כה אמר יהוה, בני בכרי ישראל. כג ואמר אליה, שלח את-בני יעבדני, ותמאן, לשלח--הנה אנכי הרג, את-בנה בכרה.

כד ויהי בדרך, במלון; ויפגשהו יהוה, ויבקש המיתו. כה ויתקח צפרה צר, ויתכרת את-ערלת בנה, ותגע, לרגליו; ותאמר, כי חתן-דמים אתה לי. כו וירף, ממנו; אז, אמרה, חתן דמים, למולת. {פ}

2 תלמוד בבלי מסכת נדרים דף לא-לב.

תניא, ר' יהושע בן קרחה אומר: גדולה מילה - שכל זכויות שעשה משה רבינו לא עמדו לו כשנתרשל מן המילה, שנאמר: (שמות ד) ויפגשהו ה' ויבקש המיתו. אמר רבי: ח"ו שמשו רבינו נתרשל מן המילה, אלא כך אמר: אמול ואצא סכנה היא, שנאמר: (בראשית לד) ויהי ביום השלישי בהיותם כואבים וגו'. אמול ואשהא שלשה ימים, הקב"ה אמר לי (שמות ד) לך שוב מצרים! אלא מפני מה נענש משה? מפני שנתעסק במלון תחלה, שנאמר: (שמות ד) ויהי בדרך במלון. רשב"ג אומר: לא למשה רבינו בקש שטן להרוג אלא לאותו תינוק, שנאמר: (שמות ד) כי חתן דמים אתה לי, צא וראה מי קרוי חתן? הוי אומר: זה התינוק..

3 רש"י שמות פרק ד פסוק כד

ויבקש המיתו - המלאך למשה, לפי שלא מל את אליעזר בנו, ועל שנתרשל נענש מיתה. תניא אמר רבי יוסי חס ושלום לא נתרשל, אלא אמר אמול ואצא לדרך, סכנה היא לתינוק עד שלשה ימים, אמול ואשהא שלשה ימים, הקב"ה צוני (פסוק י"ט) לך שוב מצרים. ומפני מה נענש, לפי שנתעסק במלון תחלה. במסכת נדרים (דף לא ב). והיה המלאך נעשה כמין נחש ובולעו מראשו ועד ירכיו, וחוזר ובולעו מרגליו ועד אותו מקום, הבינה צפורה שבשביל המילה הוא:

4 רש"י שמות פרק ד פסוק כה

(כה) ותגע לרגליו - השליכתו לפני רגליו של משה:
ותאמר - על בנה:

כי חתן דמים אתה לי - אתה היית גורם להיות החתן שלי נרצח עליך, הורג אישי אתה לי:

5 רש"י שמות פרק ד פסוק כו

(כו) וירף - המלאך ממנו. אז הבינה שעל המילה בא להורגו:
אמרה חתן דמים למולת - חתני היה נרצח על דבר המילה:
למולת - על דבר המולות. שם דבר הוא, והלמ"ד משמשת בלשון על, כמו (שמות יד ג) ואמר פרעה לבני ישראל. ואונקלוס תרגם דמים, על דם המילה:

6 יהושע פרק ה

(ב) בעת ההיא אמר יקוק אל יהושע עשה לך חרבות צרים ושוב מל את בני ישראל שנית: (ג) ויעש לו יהושע חרבות צרים וימל את בני ישראל אל גבעת הערלות: (ד) וזה הדבר אשר מל יהושע כל העם היצא ממצרים הזכרים כל אנשי המלחמה מתו במדבר בדרך בצאתם ממצרים: (ה) כי מלים היו כל העם היצאים וכל העם הילדים במדבר בדרך בצאתם ממצרים לא מלו: (ו) כי ארבעים שנה הלכו בני ישראל במדבר עד תם כל הגוי אנשי המלחמה היצאים

ממצרים אשר לא שמעו בקול יקוק אשר נשבע יקוק להם לבלתי הראותם את הארץ אשר נשבע יקוק לאבותם לתת לנו ארץ זבת חלב ודבש: (ז) ואת בניהם הקים תחתם אתם מל יהושע כי ערלים היו כי לא מלו אותם בדבר:

7) תרגום יונתן שמות פרק ד

(כד) והוה באורחה בבית מבתותא וערע ביה מלאכא דיי ובעא למקטליה מן בגלל גרשום בריה דלא הוה גזיר על עיסק יתרו חמוי דלא שבקיה למגזריה ברם אליעזר הוה גזר בתנאה דאתניו תרויהון:

(כה) ונסיבת צפורה טינרא וגזרת ית עורלת גרשום ברה ואקריבת ית גזירת מהולתא לרגלוי דמלאך חבלא ואמרת חתנא בעא למיגזור וחמוי עכיב וכדו ואדם גזורתא הדין יכפר על חתנא דילי:

8) מכילתא דרבי ישמעאל יתרו - מס' דעמלק פרשה א

שבשעה שאמר משה ליתרו, תן לי צפורה בתך לאשה, אמר לו יתרו, קבל עליך דבר זה שאומר לך ואני נותנה לך לאשה, אמר לו מהו, אמר לו בן שיהיה לך תחלה יהיה לעבודה זרה, מכאן ואילך לשם שמים, וקבל עליו. אמר לו השבע לי, וישבע לו, שנ' +שם/ שמות/ ב כא+ ויואל משה. אין אלה אלא לשון שבועה שנ' +ש"א =שמואל א' = יד כד+ ויואל שאול את העם לאמר, וכתוב (מלכים ב= ה כג) ויאמר נעמן הואל וקח ככרים. לפיכך הקדים המלאך להרוג את משה, מיד ותקח צפורה צר ותכרות את ערלת בנה וגו' וירף וגו'.

9) Rav Samson Raphael Hirsch:

Was he not embarked on a mission to accomplish the salvation of a people whose whole meaning and importance in the world rests on the idea of mila, and should he, just he, bring in the midst of this people an uncircumcised child! Rather let him die than let him introduce his mission with such an example. ...No man- not even Moshe- is indispensable to God. .. We also see here that God does not overlook any fault in His messengers, not even a Moshe...

10) רשב"ם שמות פרק ד פסוק כה

ותכרות וגו' - הועילה לו למשה המצוה להצילו כמו קרבן כעין שעשו גדעון ומנוח כשנראה להם המלאך:

11) דברים פרק יט

ח ואם-ירחיב יהוה אלהיך, את-גבלך, כאשר נשבע, לאבתיך; ונתן לך את-כל-הארץ, אשר דבר לתת לאבתיך. ט כי-תשמר את-כל-המצוה הזאת לעשתה, אשר אנכי מצוך היום, לאהבה את-יהוה אלהיך וללכת בדרכיו, כל-הימים--ויספת לך עוד שלש ערים, על השלש האלה. י ולא ישפך, דם נקי, בקרב ארצה, אשר יהוה אלהיך נתן לך נחלה; והיה עליך, דמים. {פ}

12) שמות פרק ב

(יא) וַיְהִי בַיָּמִים הֵהֵם וַיִּגְדַּל מֹשֶׁה וַיֵּצֵא אֶל אָחִיו וַיֵּרָא בְסִבְלָתָם וַיֵּרָא אִישׁ מִצְרֵי מִכָּה אִישׁ עִבְרִי מֵאֲחִיו:
(יב) וַיִּפֶן כֹּה וְכֹה וַיֵּרָא כִּי אֵין אִישׁ וַיֵּךְ אֶת הַמִּצְרִי וַיִּטְמְנֵהוּ בַחֹל:

13) מדרש פטירת משה רבינו:

כשהגיע יומו של מרע"ה ליפטר מן העולם א"ל הקדוש ברוך הוא: הן קרבו ימך למות, אמר לפניו: רבש"ע אחר כל היגיעה שיגיעתי תאמר לי שאמות? לא אמות כי אחיה וגו'... א"ל הקדוש ברוך הוא: כלום אמרתי לך שתהרוג את המצרי? א"ל ואתה הרגת כל בכורי מצרים ואני אמות בשביל מצרי אחד? א"ל הקדוש ברוך הוא ואתה דומה אלי ממית ומחיה? כלום אתה יכול להחיות כמוני.

14) שמות פרק ד

י וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-יְהוָה, בִּי אֲדֹנָי, לֹא אִישׁ דְּבָרִים אֲנִי גַם מִתְמַוֵּל גַּם מִשְׁלָשׁ, גַּם מֵאֵז דְּבָרָךְ אֶל-עַבְדְּךָ: כִּי כָבֵד-פָּה וְכָבֵד לְשׁוֹן, אֲנִי. יָא וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלָיו, מִי שֵׁם פֶּה לְאָדָם, אוּ מִי-יְשׁוּם אֵלָם, אוּ חֲרָשׁ אוּ פִקֵּחַ אוּ עִוֵּר--הֲלֹא אֲנִי, יְהוָה. יב וְעַתָּה, לָךְ; וְאֲנִי אֶהְיֶה עִם-פִּיךָ, וְהוֹרִיתִיךָ אֲשֶׁר תִּדְבָּר. יג וַיֹּאמֶר, בִּי אֲדֹנָי; שְׁלַח-נָא, בְּיַד-תְּשַׁלַּח. יד וַיַּחַר-אֵף יְהוָה בְּמֹשֶׁה, וַיֹּאמֶר הֲלֹא אֶהְרֵן אַחִיךָ הַלְוִי--יְדַעְתִּי, כִּי-דָבַר יְדַבֵּר הוּא; וְגַם הִנֵּה-הוּא יֵצֵא לְקַרְאֲתְךָ, וְרָאךָ וְשָׂמַח בְּלִבּוֹ. טו וַדְּבַרְתָּ אֵלָיו, וְשָׁמַתְּ אֶת-הַדְּבָרִים בְּפִיו; וְאֲנִי, אֶהְיֶה עִם-פִּיךָ וְעִם-פִּיהוּ, וְהוֹרִיתִי אֶתְכֶם, אֶת אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂוּן. טז וַדְּבַר-הוּא לָךְ, אֶל-הָעָם; וְהָיָה הוּא יְהִי-לָךְ לְפִהּ, וְאַתָּה תְּהִי-לוֹ לְאֵלֵהֶם. יז וְאַתָּה-הַמַּטֵּה הַזֶּה, תִּקַּח בְּיָדְךָ, אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה-בוֹ, אֶת-הָאֶתֶת. {פ}

15) רשב"ם שמות פרק ד פסוק יד

(יד) ויחר אף י"י במשה - וחרון אף עשה רושם לפי הפשט כאמור לפנינו ויפגשו י"י ויבקש המיתו, כשפירשתי אצל יעקב כשנעשה צולע על ירכו:

16) רשב"ם שמות פרק ד פסוק כד

(כד) ויפגשו י"י - המלאך. כי היה מתעצל בהליכתו ומוליך אשתו ובניו:

17) בראשית לב:

כה וַיִּזְרַח יַעֲקֹב, לְבָדּוּ; וַיֹּאבֶק אִישׁ עֵמוּ, עַד עֲלוֹת הַשָּׁחַר. כו וַיֵּרָא, כִּי לֹא יָכַל לוֹ, וַיִּגַע, בְּכַף-יָרְכוּ; וַתִּקַּע כַּף-יָרֶךְ יַעֲקֹב, בְּהֶאבְקוֹ עֵמוּ. כז וַיֹּאמֶר שְׁלַחְנִי, כִּי עֲלֵה הַשָּׁחַר; וַיֹּאמֶר לֹא אֲשַׁלַּחְךָ, כִּי אִם-בְּרַכְתָּנִי. כח וַיֹּאמֶר אֵלָיו, מֶה-שָּׂמָךְ; וַיֹּאמֶר, יַעֲקֹב. כט וַיֹּאמֶר, לֹא יַעֲקֹב יֹאמֶר עוֹד שָׂמָךְ--כִּי, אִם-יִשְׂרָאֵל: כִּי-שָׂרִית עִם-אֱלֹהִים וְעִם-אֲנָשִׁים, וַתּוֹכַל. ל וַיִּשְׂאֵל יַעֲקֹב, וַיֹּאמֶר הַגִּידָה-נָא שְׂמָךְ, וַיֹּאמֶר, לָמָּה זֶה תִּשְׂאֵל לְשָׁמִי; וַיְבָרַךְ אֹתוֹ, שֵׁם. לא וַיִּקְרָא יַעֲקֹב שֵׁם הַמְּקוֹם, פְּנִיָּאל: כִּי-רָאִיתִי אֱלֹהִים פָּנִים אֶל-פָּנִים, וַתִּנְצַל נַפְשִׁי. לב וַיִּזְרַח-לוֹ הַשָּׁמֶשׁ, כְּאֲשֶׁר עָבַר אֶת-פְּנוּיָאל; וְהוּא צָלַע, עַל-יָרְכוֹ. לג עַל-כֵּן לֹא-יֵאָכְלוּ בְנֵי-יִשְׂרָאֵל אֶת-גִּיד הַנָּשָׂה, אֲשֶׁר עַל-כַּף הַיָּרֶךְ, עַד, הַיּוֹם הַזֶּה: כִּי נָגַע בְּכַף-יָרֶךְ יַעֲקֹב, בְּגִיד הַנָּשָׂה.

18) רשב"ם בראשית פרק לב פסוק כט

(כט) כי שרית - ומה שלקה יעקב ונצלע לפי שהקב"ה הבטיחו והוא היה בורח. וכן מצינו בכל ההולכים בדרך שלא ברצון הק' או ממאנים ללכת, שנענשו. במשה כת' שלח נא ביד תשלח, ויחר אף י"י במשה. ולפי הפשט אעפ"י שאמרו חכמים בכל מקום חרון אף עושה רושם וכאן מה רושם יש? הלא אהרן אחיך הלוי עתיד היה להיות לוי ואתה כהן ועכשיו הוא יהיה כהן ואתה לוי, אך לפי הפשט לפי שהיה מתעצל ללכת כת' ויהי בדרך במלון ויפגשו [י"י] ויבקש המיתו. וכן ביונה

שנבלע במעי הדגה. וכן בבלעם ויחר אף אלהים כי הולך הוא ונעשה חיגר, כדכת' ותלחץ [את] רגל בלעם, וילך שפי, חיגר כמו ושופו עצמותיו:

19) רש"י בראשית פרק לב

(כט) לא יעקב - לא יאמר עוד שהברכות באו לך בעקבה וברמיה כי אם בשררה ובגלוי פנים, וסופך שהקב"ה נגלה עליך בבית אל ומחליף את שמך, ושם הוא מברכך, ואני שם אהיה ואודה לך עליהן, וזהו שכתוב (הושע יב ה) וישר אל מלאך ויוכל בכה ויתחנן לו, בכה המלאך ויתחנן לו, ומה נתחנן לו (שם) בית אל ימצאנו ושם ידבר עמנו, המתן לי עד שידבר עמנו שם, ולא רצה יעקב, ועל כרחו הודה לו עליהן, וזהו (פסוק ל) ויברך אותו שם, שהיה מתחנן להמתין לו ולא רצה: